

Філософія знакових систем (філософські основи семіотики)

Викладач - Балінченко Світлана Петрівна,
кандидатка філософських наук, доцент,
доцентка кафедри філософії та культурології

Загальна інформація про курс

Курс «Філософія знакових систем» є необхідною складовою частиною **вивчення знаків, символів і знакових систем, а також теорії інтерпретації, в широкому контексті (філософському, лінгвістичному, урбаністичному, технологічному, соціальному)**. Курс передбачає ознайомлення з соціокультурними чинниками виникнення і розвитку знакових систем; визначення специфіки семіотичних моделей дослідження тексту (лінгвістичного й об'єктного) та дискурсу; формування навичок та вмінь аналізу знакових систем у їх взаємопов'язаності та зумовленості інформаційним простором.

Курс також дає можливість здобути теоретичні знання та практичні навички, необхідні для **вивчення і зіставлення семіотичних явищ з дослідницькою чи практичною метою**.

Цільова аудиторія

Студенти усіх спеціальностей (після проходження загального курсу філософії). Курс призначено для широкого кола слухачів, що мають бажання орієнтуватися в сучасних підходах до символів, знаків, знакових систем.

Кожна тема курсу містить завдання, що дозволяють розглянути такі аспекти: **урбаністичний** (архітектура і містобудування), **технологічний** (комп'ютерні системи та мережі) і **лінгвістичний** (переклад, вивчення мов і аналіз дискурсів).

Студенти можуть самостійно обрати траєкторію в межах курсу, з урахуванням своїх уподобань, наукових інтересів і професійних компетентностей (див. зміст завдань і творчих проєктів).

Формат курсу

В курсі передбачено:

інтерактивні лекції: обговорення основних понять і текстів, дослідження явищ, зіставлення символів і знаків, моделювання і опитування Mentimeter;

вибір траєкторії: студент має можливість обирати тематику і формат проєктів, відповідно до основних професійних компетентностей; в кожній темі передбачено ресурс онлайн/офлайн завдань, проєктних навчальних ігор і консультацій, з метою кращого опанування кожної теми;

рекомендовані тексти та відеоматеріали українською й англійською мовами - можливість зарахування тестів Coursera з рекомендованих курсів провідних університетів;

практичні і факультативні заняття - вивчення **семіотичного простору Чернівців (архітектурного, текстового, епіграфічного)**. Передбачено лекцію-екскурсію на єврейському кладовищі (вул. Зелена) і порівняння символів різних культур.

Практичні навички та вміння, що формуються під час виконання проєктів курсу

- визначати у соціокультурному контексті семіотичні явища: знак, символ, значення, термін, дискурс, діалог, текст, інтерпретатор, інтерпретант;
- використовувати методики інтерпретації та реконструкції семіотичних структур, мати уявлення про контекст, інтенцію, фрейми, імплікатури - і вплив цих структур на контекст сприйняття об'єктів і даних;
- здійснювати операції категоризації та співвіднесення на основі семіотичного аналізу в процесі освітньої та наукової діяльності;
- зіставляти знаки і символи різних культур;
- застосовувати моделювання, екзотизацію, психогеографічний дрейф, з метою виокремлення семіотичних особливостей знаків і символів у певному середовищі.

Приклади завдань

- **Дискусія-дуель, за Б. Латуром: іконоборці проти іконофілів**, чотири моделі ставлення до символічної реальності
- **Аналіз відомих мисленнєвих експериментів**: Шоколад і вбивця цуценят, Скрипаль і спільнота любителів музики, Інопланетянин з п'ятаком, та інших. **Створення власних мисленнєвих експериментів.**

Приклад завдання: *Визначте знаки і символи, необхідні для розуміння змісту експериментів, цільову аудиторію, фрейми. Чи погоджуєтесь з оцінкою обраних експериментів, наведеною в статті? Якою могла би бути ваша аргументація в обраних ситуаціях? Чи була би ваша аргументація такою самою, якби ви представляли відмінний соціокультурний простір (не Україну XXI ст., а, наприклад, переважно мусульманську Гвінею Західної Африки XX ст. чи Афіни V ст. до н.е. – обрати іншу перспективу можете самостійно).*

- **Вивчення семіотичного тексту міста.**

Приклад завдання: *Характеризуйте населений пункт (наприклад, Чернівці), з огляду на семіотичний комфорт урбаністичного простору, анонімність, вплив культурних практик на містян; назви об'єктів у місті, тимчасові і постійні знаки, символи. Укладіть текстовий і символічний портрет жителя міста, обґрунтуйте обрані риси і критерії відбору. Укладіть перелік вимог до особи, що прагне інтегруватись у соціокультурний простір обраного Вами міста.*

- **Мова як знакова система: білінгвізм і диглосія**

Визначте, як впливає середовище на формування мовної особистості: місце народження, міграція, політичні процеси, зміни в оточенні. Наведіть урбаністичні і соціокультурні приклади впливу (містобудівні рішення, мовна політика, пропаганда).

**Орієнтовна тематика
практичних завдань та
запропонованих до
виконання проєктів, за
аспектами (наведено за
Додатком 1 до силабусу)**

Лінгвістичний аспект

**Переклад - в контексті зіставлення
знакових систем**

**Порівняльний аналіз лінгвістичних і
соціальних знаків у дискурсах**

**Літературний “текст міста” у художній
літературі**

**Процес вивчення мови як засвоєння
знакової системи: в полі білінгвізму і
диглосії**

**Орієнтовна тематика
практичних завдань та
запропонованих до
виконання проєктів**
*(наведено за Додатком 1 до
силабусу)*

Урбаністичний аспект

Ознайомлення з аспектами філософії міста

**Вивчення символічного тексту на прикладі
міста: урбаністика, топоніміка
(психогеографічний дрейф)**

**Вивчення можливого впливу і моделювання
«портрета жителя» міста шляхом змін в
архітектурі, проєктуванні, будівництві, а
також засобами соціальної інженерії (на
прикладі “османізації” Парижа)**

**Орієнтовна тематика
практичних завдань та
запропонованих до
виконання проєктів**
*(наведено за Додатком 1 до
силабусу)*

Технологічний (кібернетичний)
аспект

**Моделювання в знаковому просторі:
мисленнєві експерименти, “портрети”
цільової аудиторії користувачів семіотичного
явища**

**Визначення змісту і впливу знаків і символів в
інформаційному просторі: реклама, політична
діяльність, соціальні мережі**

**Вплив статусу мов (диглосія) на комунікацію
та доступ до інформаційного простору**

**Можливості й обмеження ШІ в створенні
семіотично значущих об’єктів (тексти,
витвори мистецтва, ігри, стратегії,
урбаністичні проєкти)**